

THEORISING TEXTUALITY.
THEORISING READING

Om vetenskaplig teoribildning inom
kultur- och litteraturforskning

STUDIA INTERDISCIPLINARIA
LINGUISTICA ET LITTERARIA

3

UTGES AV
INSTITUTIONEN FÖR SPRÅK OCH LITTERATURER
GÖTEBORGS UNIVERSITET

THEORISING TEXTUALITY.
THEORISING READING

Om vetenskaplig teoribildning inom
kultur- och litteraturforskning

Eva Ahlstedt
(utg.)



GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SPRÅK OCH LITTERATURER

Studia interdisciplinaria, linguistica et litteraria 3

© Författarna och Institutionen för språk och litteraturer, Göteborgs universitet, 2011

Sättning och omslag: Eva Ahlstedt
Tryck: Reprocentralen, Humanistiska fakulteten, Göteborgs universitet
Göteborg, 2010
ISBN 978-91-633-9417-1

Distribution: Institutionen för språk och litteraturer, Göteborgs universitet
PO Box 200
SE-405 30 Göteborg, Sweden
publications@sprak.gu.se

Innehåll

Förord	3
Squaring the Circle: A Semiotics of Narrative Grammar <i>Hans Löfgren</i>	7
Genre och genus. Att närma sig texter om kvinnor i den äldsta arabisk- muslimska litteraturen <i>Pernilla Myrne</i>	21
Mansbilden i japansk ungdomslitteratur – representationer av maskulinitet i en globaliserad värld <i>Martin Nordeborg</i>	38
Vincent Jouvés teori om den tredelade läsaren <i>Eva Ahlstedt</i>	51
Att läsa språkliga landskap. Några teoretiska utgångspunkter och kritiska kommentarer <i>Johan Järlehed</i>	76
(Mis)reading Proust: Style, Rhetoric, Allegory <i>Zlatan Filipovic</i>	101
The Political Psyche in British Modernism: Deleuzian Moments in Virginia Woolf's <i>To the Lighthouse</i> <i>Margrét Gunnarsdóttir Champion</i>	115
Artikelförfattare	122

Förord

Den 14 januari 2011 genomfördes en intern workshop vid Institutionen för språk och litteraturer vid Göteborgs universitet på temat ”Theorising textuality. Theorising reading. Om vetenskaplig teoribildning inom kultur- och litteraturforskning”. Workshopen vände sig i första hand till lärare och forskare knutna till det institutionsgemensamma forskarseminariet för litteratur- och kulturstudier. Tanken var att de teoretiska grunderna för de enskilda forskarnas arbete skulle stå i fokus men att det även skulle ges tillfälle att diskutera de vetenskapliga grunderna för litteratur – och kulturvetenskap ur ett mer generellt perspektiv. I sina inledningsanförande skisserade dekanus Margareta Hallberg och Lisbeth Larsson, vicedekan för forskning vid Humanistiska fakulteten, just en sådan inramning av övergripande karaktär. Från sin utgångspunkt som professor i vetenskapsteori kunde Margareta Hallberg erbjuda värdefulla insikter om skillnaden mellan teoribegreppen inom humanvetenskaperna och naturvetenskaperna. Professor Lisbeth Larsson bjöd på en tankeväckande och humoristisk återblick över sin egen forskarkarriär och illustrerade med detta exempel hur det som anses vara relevant och universitetsmässig forskning inom litteraturvetenskapen har förändrats under de senaste decennierna. Den åtföljande diskussionen var livlig och gav anledning att ta upp grundläggande frågor som vad teoretisk förankring innebär inom litteratur- och kulturvetenskaplig forskning och vad det är som gör att vi kan betrakta denna typ av forskning som vetenskaplig (eller ej). Inledningsanförandena gav en utmärkt startpunkt för workshopen, men tyvärr är det inte möjligt att återge dessa bidrag i denna samlingsvolym eftersom professorerna Hallberg och Larsson inte har haft möjlighet att tillhandahålla en skriftlig version av sina intressanta inlägg, vilket vi djupt beklagar.

Även det övriga programmet omfattade några bidrag som inte heller återges i denna volym.¹ Skälet till detta är i främsta rummet att det rör sig om texter som skall publiceras i andra sammanhang. De övriga sju bidragen publiceras här i

¹ Edgar Platen: ”De europeiska litteratureernas situation. Erfarenheter från ett projekt i en masterskurs” samt ”Transkulturalitet - teoriutvecklingar och frågeställningar”, Anna Forne: ”Fakta och fiktion / vittnesskildring och självframställning i minneslitteraturen om diktatorerna i Argentina och Uruguay (1976-2010)”, Andrea Castro: ”Boman och Nordenskjöld i Argentina. Litterära repertoarer i anteckningar och brev från en forskningsexpedition på 1900-talets början”, Ken Benson; ”Fiktionens gränser och litteraturteorins begränsningar”.

digital form. Vår förhoppning är att de skall ge en kortfattad och lättillgänglig introduktion till vissa specifika forskningsområden eller forskningsmetoder och på så vis underlätta arbetet för andra forskare eller studenter som är intresserade av att ge sig in på liknande områden. Fyra av bidragen är på svenska och tre på engelska.

Boken inleds med Hans Löfgrens studie "Squaring the Circle. A Semiotics of Narrative Grammar", en förkortad version av en teoretisk modell för texttolkning som författaren avser publicera i mer utförlig form i en litteraturvetenskaplig tidskrift. För den som vill sätta sig in i semantikens tillämpning inom litteraturvetenskapen utifrån bl.a. Greimas teorier är detta en utmärkt startpunkt. Studien avslutas med en konkret tillämpning, en läsning av Melvilles *Moby Dick* med betoning på "landlessness", d.v.s. att befinna sig i ett tillstånd av "landlöshet", som är ett av romanens bärande motiv.

Pernilla Myrne har specialiserat sig inom ett område som väcker stort intresse även utanför universitetet, skildringen av kvinnor i den klassiska arabiska litteraturen. De texter hon har studerat används ofta för att förklara kvinnans ställning i islam och påverkar därmed debatten om kvinnans sociala status och jämställdheten mellan könen ännu idag. Myrne framhåller i sin studie "Genre och genus. Att närma sig texter om kvinnor i den äldsta arabisk-muslimska litteraturen" att moderna tolkningsredskap (särskilt genre- och genusanalys) kan ge en ökad förståelse för hur dessa texter en gång avsågs att läsas av sin samtid, en förståelse som är en förutsättning för att undvika anakronistiska tolkningar. Myrne illustrerar sin framställning med texter från 750 e. Kr. – slutet av 900-talet, men en liknande metod kan med fördel appliceras på studier om den politiska dimensionen i texter från helt andra perioder eller geografiska regioner.

Martin Nordeborgs artikel är en förstudie till ett projekt vars syfte är att kartlägga mansbilden i japansk ungdomslitteratur, d.v.s. vilka mansideal som presenteras för japanska ungdomar och hur dessa förhåller sig till tidigare ideal.

Eva Ahlstedt redogör för den franska litteraturvetaren Vincent Jouvés teorier om den tredelade läsaren. Artikeln syftar till att kortfattat återge dessa idéer på svenska och att presentera Jouvés specifika terminologi för de läsare som inte har möjlighet att tillägna sig boken på originalspråket. Resumén åtföljs av ett försök att tillämpa Jouvés hypoteser på ett konkret fall, en jämförande studie mellan personskildringen i två verk av Marguerite Duras, *L'amant (Älskaren)* och *Abahn Sabana David*.

Johan Järlehed diskuterar i sin artikel hur ett utvidgat läsbegrepp kan tillämpas på studiet av "språkliga landskap", d.v.s. de skyltar som dyker upp i gatubilden. Han presenterar framväxten av detta forskningsområde under de senaste decennierna, dess huvudspår, teoretiska utgångspunkter, avgränsningar och begränsningar och reflekterar över de orsaker som har skapat det ständigt tilltagande intresset för denna typ av forskning.

I sitt bidrag med titeln "Misreading Proust: Style, Rhetoric, Allegory" reflekterar Zlatan Filipovic, inspirerad av Paul de Man's berömda Prouststudie, över omöjligheten att komma till en slutgiltig texttolkning när det gäller litterära verk. Han menar att det i varje läsning finns ett hot att misstolka texten. Stilen gör verket njutbart, men risken är att den bidrar till att man missar poängen. Det går inte att göra en uttömmande läsning av ett verk, eftersom det alltid finns en möjlighet att läsa "på något annat sätt", men artikelförfattaren understryker också att detta kan ses som något positivt, som en intellektuell utmaning.

Margrét Gunnarsdóttir Champion undersöker hur vissa av Gilles Deleuze och Jacques Lacans teorier kan fördjupa förståelsen av Virginia Woolfs experimentella romankonst i *To the Lighthouse* (1927). Hon vill visa att Woolf använder sin poetiska prosa till att föreställa sig social omvälvning och förnyelse av rådande värderingar. Artikelförfattaren tar avstamp i Deleuze och Félix Guattaris bok om Kafka (1975) för att visa att litteraturen kan medverka till befrielse om den spetsas med Lacans kulturkritik.